

A Magyar Unitárius Egyház hivatali címtára 1849-ből

Bevezetés

Ma már nem egykönnyen állapítható meg, hogy az unitárius egyház mikor adta ki – mai szóhasználatnál élve – az első hivatali címtárát. Pedig alapos utána-járással, idő ráfordításával talán tisztázható lenne, lehetne mégis.² Kétségek ez ügyben csak azért támadnak az adatokhoz hozzáférni szándékozó kutatóban, mert ha a rejtvényt dr. Tóth György és forrásközelből dr. Gaal György sem tudták megfejteni, akkor alulírottak sincs reménye erre ezen a helyen.

Dr. Tóth György 1941-ben így vélekedett erről: „Sok évre visszamenő óhaj, kívánság, jogosult követelés és igény volt, hogy az Egyház hivatalos tisztí cím- és névtárt adjon ki. Alkalmilag jelennek meg töredékek és hiányos összeállítások, de a kívánalmakat kielégítő névtárt máig nélkülözzük. Az Unitárius Naptár »egyházi és iskolai névtára« keretnek jó, de nem teljes. Az első hiány az egyházi tanácsosok, egyházkörök és egyházközségek részéről választott főtanácsí tagok névsorának a kimaradása. Az egyházi életben a szellemi kapocs erősítése önmagában is nélkülözhetetlenné teszi egy névtár kiadását. Szükséges a körök és egyházközségek főtanácsí képviselőinek a megválasztásánál is annak a biztos tudása, hogy az egész egyház területéről kik vannak már benne az Egyházi Tanácsban. Hiánya a névtárnak az is, hogy a körök tisztviselőinek, de legalább az esperes és felügyelő gondnokoknak neve mellett nincs feltüntetve a lakhely és u. p. [utolsó posta]. Egészen kevés fáradsággal és minimális gondossággal sokkal tökélete-sebb névtárt lehetett volna közrebocsátani.”³

¹ KÁLNOKI KIS Tamás nyugalmazott levéltáros, a Magyar Országos Levéltár könyvtá-rának vezetője volt 1984–2007 között, cikkei jelentek meg a *Levéltári Szemlében*, a *Honis-meretben*, a *Levéltári Közleményekben* stb. Ímélcíme: kalnoki.kis.tamas@gmail.com.

² Szerk. megj.: 1842. március 4-én az unitárius Főtanács elhatározta a sematizmus ösz-szeállítását. 1843. szeptember 1-jén a határozatra visszatértek és eltörölték. Nem tartjuk kizárhatónak, hogy ez alatt az idő alatt állíttatta össze Aranyosrákosi Székely Sándor az egyház sematizmusát.

³ T. [TÓTH] Gy. [György], „Tisztí Cím- és Névtár”, *Keresztény Magvető* 73, 2 (1941 már-cius–április): 102.

Fentiekről nyugodtan kijelenthető: Tóth György ebben a kérdésben maximalista volt. Mert úgy lehet, azt is szeretne volna a név- és címtárból megtudni, hogy kik a vezető állású világi hívek, s emellett nevük és címük mindenkor rendelkezésére álljon az érdeklődőknek. Véleménye szerint ugyanis nincs kínosabb helyzet a titulus és lakcím hiányos, pontatlan tudásánál és használatánál a polgári érintkezésben.

Egy emberöltővel ezelőtt Gaal György gyűjtötte össze a Dávid Ferenc Egylet (1885) kiadványainak címanyagát, bibliográfiai adatait. Ebben az ügyben azonban a szorgalmáról ismert szakember előbbi szerzőhöz hasonlóan pesszimistának bizonyult. Pedig nem olyan kutatóként ismert, aki egykönnyen feladja. Mégis ezt írta: „Sorozatok, füzetes kiadványok. Ezek összegyűjtése ma már a lehetetlenséggel határos.”⁴

Ismereteit, kutatásainak eredményét – bölcsességről tanúskodó módon – sok más ok mellett például azért is összegezte, hogy a közöttük nem önálló bibliográfiai tételként megbúvó egyházi és iskolai cím- és névtárak adataira felhívja a figyelmet, és főképpen avagy különösen a 20. század unitárius lelkészei életrajzainak megírásához, lexikonszócikkek közül a perszonáliák és a jegyzetek készítéséhez nyújtson kellő muníciót.

„Mint Boros György utal rá az első számban, már az 1890-es években Brassaival tervezték egy ilyen naptár kiadását. Akkor hiányoztak a kellő anyagi feltételek. 1910-ben aztán az Udvarhelyi-köri lelkészek ragadták magukhoz a kezdeményezést, s Unitárius Keresztény Népnaptárt jelentettek meg 1911-re. E népnaptár 1927-ig nagyjából azonos tartalommal elégitette ki az unitárius kalendáriumigényeket. 1927-ben Bárány József szerkesztő a megnövekedett kiadási költségek miatt a naptárt felajánlotta a D [Dávid] F [Ferenc] E [Egylet]-nek, amelyik az ajánlatot el is fogadta. Így jelent meg Ferencz József püspök ajánló soraival 1928-ra az Erdélyi Magyar Unitárius Naptár. S ami különösen figyelemre méltó, magába foglalta a teljes Egyházi és iskolai névtárt is.”⁵

Tegyük hozzá ehhez: „1930-ban megalakul az Unitárius Sajtó- és Iratterjesztő, úgyhogy ezután csökken az Egylet szerepe a könyvkiadás és iratterjesztés tereén, főleg az U [Unitárius] K [Közlöny] és az Erdélyi Magyar Unitárius Naptár kiadására korlátozódik. Ez utóbbit 1928-ban vette át az Udvarhely-köri lelké-

⁴ GAAL György, „A Dávid Ferenc Egylet kiadványai 2. rész”, *Keresztény Magvető* 95, 4. sz. (1989): 235.

⁵ GAAL György, „A Dávid Ferenc Egylet kiadványai 1. rész”, *Keresztény Magvető* 95, 3. sz. (1989): 162.

szelettől az Egylet, s teljes Egyházi és Iskolai névtárral jelentette meg évről évre 1949-ig.⁶

A bibliográfiai tanulmány a Román Akadémia kolozsvári fiókjának könyvtára állományán, a volt Unitárius Kollégium Könyvtára, a Központi Egyetemi Könyvtár és a Magyar Unitárius Egyház Nagykönyvtára anyagán alapszik. Emellett szükség volt arra, hogy egyes kiadványokat dr. Erdő János magánszemélyektől szerezzen meg.⁷

A fentiek fényében meglepő, hogy a Magyar Könyvészet (1712–1920; 1876–1885; Névtárak) ismer 1890 előtti unitárius egyházi és iskolai névtárakat. Közülük az 1883-ban megjelentnek bibliográfiai adatai a következők: Az unitárius vallásközönség egyházi és iskolai névtára. Kiadatott 1883-ban. 8° (32 l.) Kolozsvár, 1883. Gámán J. örökösei nyomd.⁸ Gaal Györgynek azonban ez a címtár, mert nem a Dávid Ferenc Egylet jelentette meg, érthetően látó-, ill. vizsgálódási körén kívülre esett. Kérdés, hogy a műfaj hányadik generációja az 1883-as. Az interneten mostanság vételre kínálnak egy olyan unitárius címtárat, amelyik a kolozsvári Római Katolikus Lyceum nyomdájából került ki (*Tiszti névtára Erdélyi Unitárius Anyaszentegy...* 12 p. Published by Rom. kath. lyceum in Kolozsvár), csak azt nem tudjuk, hogy mikor (mert a nyomtatvány beazonosításához, kormeghatározásához szükséges könyvészeti adatokat a hirdetményből – bizonyára nem ok nélkül – kitakarták).

Gál Kelemen *Kilyéni Ferencz József unitárius püspök élete és kora* c. monográfiájában az egyháztörténet-írás izgalmas kérdéskörét tárgyalva arról tesz említést, hogy: „Régóta érezzük egyháztörténetünk megírásának szükségét. Sokszor feljajdultunk e szükség érzetében. Fel is szólaltunk e folyóirat hasábjain. A felelet mély hallgatás. Eddig egy pár történeti adat, egy pár eklézsiánk monográfiája. (Sic!) Az eklézsiáknál levő adatok megszerzése érdekében fel kellene szólítani a papokat, hogy eklézsiáik történetét írják meg, ezeket e folyóirat adja ki, vagy pedig az évi tiszti névtár mellékletei gyanánt jelenjenek meg, évenként 10–15 eklézsiáé.”⁹ Ami azt sugallja, hogy a tiszti névtárak évről évre, folyamatosan jelentek meg.

⁶ GAAL, „A Dávid Ferenc Egylet kiadványai I. rész”, 158.; A Román Népi Köztársaság névtára, in *Erdélyi magyar unitárius naptár az 1949. közönséges évre* (Kolozsvár: Kiadja a Román Népi Köztársasági Unitárius Egyház, 1948), 30–39.

⁷ GAAL, „A Dávid Ferenc Egylet kiadványai I. rész”, 155., csillagozott lábjegyzet.

⁸ „Névtárak”, Arcanum, megnyitva 2019. október 1-jén, <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Petrik-magyar-konyveszet-17121920-2/18761885-13040/nevtarak-15364/>

⁹ GÁL Kelemen, *Kilyéni Ferencz József unitárius püspök élete és kora. Háromnegyedszázad az unitárius egyház történetéből* (Kolozsvár-Cluj: Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt., 1936), 132.

A kitartó keresgélésnek mégis lett eredménye. A budapesti Országos Széchényi Könyvtár ugyanis mégis csak őriz a kolozsvári székhelyű Magyar Unitárius Egyház által kiadott unitárius sematizmusokat, az alábbi címen és évekből (és nem lehetetlen, hogy az egyáltalán létezők egyike-másika a Római Katolikus Lyceum nyomdájában készült; az 1863. évi egészen biztos): Az Erdélyi Unitárius Anyaszentegyház tiszti névtára 1868, 1875, 1883, 1887, 1893, 1896, 1901, 1904, 1908, 1915. Az ugyanakkor zavaró, és a keresést nehezíti, hogy besorolási címként a könyvtárak legalább a következő három valamelyikét, vagy mindhármat használják (Az Unitárius Anyaszentegyház tiszti névtára, Az Unitárius Vallásközönség egyházi és iskolai névtára, A Magyarországi Unitárius Egyház egyházi és iskolai névtára), ha nem jóval többet.

Amúgy ezek léte bizonyos szempontból ellentmondásban van Brassai Sámuel és Boros György 1890-es évekre datált naptártervezetések felvetésével, amely tervek ezen naptárakba rejtetten le(hete)tt volna része az egyházi név- és címtár. Az ugyanis elképzelhetetlen, hogy egyikük sem emlékezett már az 1893-as vagy az 1896-os – ráadásul ez utóbbi millenniumi volt – tiszti névtárakra, amelyek önállóan jelentek meg. Kicsit zavaros tehát a sematizmusok kiadástörténete.

Egyébként Tóth György korábban említett elvárásai a névtárakkal kapcsolatosan nem voltak véletlenek. Az ő idejében (1871–1943) ugyanis már voltak olyan címtárai az unitárius egyháznak, amelyek csaknem megfelelték igényeinek, az alábbi adatok közzététele mellett nevezték meg az egyházi tanácsosokat: neve, megválasztásának éve, állása, lakása, utolsó posta. Ilyen névtár pl. az 1883. évi. A mindössze 32 oldalból álló önálló kiadvány kilenc oldalon keresztül számlálja elő ilyenképpen a neveket. Oldalanként átlag negyvenet, a végén az angol, indiai, AEÁ-beli, a magyarországi unitáriusokkal kapcsolatokat ápoló egyházak összesen hat prominens személyiségének nevével, akiket az egyház tiszteletbeli egyházi tanácsosi címmel tüntetett ki.¹⁰

1868-ban az egyházvezetés még meglegedett egy valamivel szerényebb névtár megjelentetésével, amelyikben az egyházi tanácsos(ok)nak csak a nevét adták közre, egyéb adatai(ka)t nem. A három oszlopba tagolt szöveg csak két oldalt vett igénybe a tizenkettőből.¹¹

¹⁰ *Az unitárius vallásközönség egyházi és iskolai névtára* (Kolozsvár: Nyomatott Gámán János örököseinél, 1883), 32.

¹¹ *Az Erdélyi Unitárius Anyaszentegyház tiszti névtára 1868* (Kolozsvárt: a Róm. [Római] Kath. [Katholikus] Lyceum nyomdája), 12.

Modern, jól áttekinthető, világos laptükrű az 1915. évi sematizmus, amelyik a kolozsvári Egyesült Könyvnyomda Rt. termékeként látott napvilágot. Ebben tizenkét oldalt tölt meg az Egyházi Főtanács tagjainak névsora.¹²

Ha a névtárak anyaga összegyűjtve, kumulálva, a nevek betűrendjében lett volna összeszerkesztve, akkor nem fordulhatott volna elő a közelmúltban (de e nélkül sem), hogy nívós egyházi szakfolyóirati tanulmány jegyzetanyagában a Báró Józsefek¹³ neve után, a születési és halálozási helyek és évek közlésének helyén kérdőjelek éktelenkedjenek. Arról az id. Báró Józsefről van szó, aki a naptárak (benne címtárak) közreadójának egyike volt, és a sokak által elmarasztalt, kétségtelenül szokatlan és mi tagadás, nem minden közeghez, közösséghez, gyülekezethez és alkalomhoz illő verses halotti búcsúztatók rímfaragóinak egyike volt.

Voltak már kísérletek arra, hogy lexikon kereteibe épüljenek be a lelkész és tanító-énekvezér életrajzok legfontosabb adatai, de az Unitárius Kislexikonnak ezt az elvárható igény szintet nem sikerült megközelítenie, holott kézenfekvő lett volna az unitárius sajtótermékekben fellelhető lelkész- és felekezeti tanító-énekvezér életpályák, nekrológok stb. adatait kimásolni és abécérendbe szedve közreadni, minden változtatás nélkül, pusztán a lelőhelyre utalva. Van már erre példa: ehhez csak másolási (fénymásolat), digitalizálási technika (szkenner) és/vagy gépirói kapacitás szükséges, és máris kész egy korszak és felekezet archontológiája, személyi archívuma, életrajz-gyűjteménye, adatbázisa. De látszólagos egyszerűsége ellenére azért ennek a szerkesztési módszernek is megvannak a buktatói.

A fent említett időhatár után 1968-ban a négyszáz éves évfordulóra összeállított kiadványban jelent meg újra név- és címtár¹⁴, legközelebb az újrakiadásában¹⁵, mutatva azt az igényt, hogy a publikálási lehetőség hiánya miatt kvázi hallgatásra ítélt, elhallgattatott egyházi emberek, lelkészek legalább annyit elvárnak

¹² *A Magyarországi Unitárius Egyház egyházi és iskolai névtára* (Kolozsvár: Egyesült Könyvnyomda Rt. nyomása, 1915), 47.

¹³ Báró József, id., unitárius lelkész (Szentábrahám, 1892. január 30. – Székelyudvarhely, 1980. június 14.); Báró József (előbbi fia) unitárius lelkész (Városfalva, 1928. május 13. – Székelykeresztúr, 2006. február 3.). Forrás: Jakab Dénes, „Emlékezünk id. Báró Józsefre”, *Unitárius Közlöny* 3 (63), 1–3. sz. (1992): 12–13.; *Keresztény Magvető* 112, 1. sz. (2006): 110–111.

¹⁴ *Négyszáz év 1568–1968. Emlékkönyv az Unitárius Egyház alapításának négyszázadik évfordulója alkalmából* (Kolozsvár: [Unitárius Egyház], 1968), 120–128.

¹⁵ *Négyszáz év 1568–1968. Emlékkönyv az Unitárius Egyház alapításának négyszázadik évfordulója alkalmából*. (Kolozsvár-Napoca: [Unitárius Egyház], 1979), 2. kiadás, 119–128.

a mindenkori hatalomtól és vezetőiktől, hogy nevük és szolgálati helyük, címük, miként egy (lak)címjegyzék, telefonkönyv, hozzáférhető, archiválható, kutatható legyen. Nyilván ezért határozta el az 1987. december 5–6. napjain ülésező Főtanács egyházi névtár kiadását.¹⁶ A különböző naptártípusok (falnaptár, zsebnaptár, kalendárium stb.) kiadhatásának újrateremtődött lehetőségével a címtárak először (talán) a zsebnaptárakba kerültek, majd idővel elektronikus formát öltve az egyház honlapján, a világhálón vált a MUE hivatali címtára elérhetővé. Bár lehet, valamennyi papíralapon is megjelent.¹⁷

Csakhogy visszamenőlegesen továbbra sem hozzáférhetőek a névtárak. Hiszen a zsebnaptárak az aktuális év elmúltával naptárként funkciójukat veszítették, elavultak, és jó esetben a címtárakkal együtt papírhulladékként enyésztek el. Nos, ennek ellenszere a név- és címtárak önálló bibliográfiai egység/tétel rangra emelése lenne, (pl. Magyar Unitárius Egyház hivatali címtára sorozati, esetleg aktuális egyedi alcím, visszautaló sorszám vagy csak sorszám, ill. évszám és ISSN szám feltüntetésével).

1999-től kezdődően az Erdélyi Unitárius Egyház név- és címjegyzéke része az unitárius kalendáriumoknak, később a zsebnaptároknak is. Bár tudjuk, hogy több éven át jutott belőlük megvásárolható példány Budapestre, de azt már nem, hogy a címtárak megjelenésének egyedüli helye volt-e a zsebnaptár ezekben az években, avagy nem, ill. legalább a gyűjtésükre hivatott és/vagy kijelölt intézmények, könyvtárak, levéltárak állományába bekerültek-e példányok a szóban forgó alkalmi nyomdatermékekből, éppen a címtárak megőrzésének felettébb szükséges volta miatt.

Létfontosságú lenne emellett, hogy legalább azoknak az unitárius egyházi és iskolai cím- és névtáraknak a bibliográfiai adatai, lelőhelyei elérhetőek legyenek, amelyekről tudunk (esetleg ezek kiegészíthetőek legyenek). Nem szólunk most részletesebben egy adataik felhasználásával összeállított történeti sematizmus megalkotásának sürgető szükségességéről, aminek aktualitását az alábbi szakértői megállapítással húzhatjuk alá: „a meghatározó egyházi személyektől eltekintve az alsó(bb) papság adatai nem követhetők nyomon jól hozzáférhető szaklexikonokban [...] A schematismusokat azonban [...] »naprakész« formában készítették és jelentették meg, a nyomtatványok fellapozása a keresett egyházi személy

¹⁶ „Egyházi névtár” in *Keresztény Magvető* 94, 3. sz. (1988): 196–202.

¹⁷ „A Magyar Unitárius Egyház hivatali címtára”, in *Unitárius Kalendárium 2018*, ANDORKÓ Júlia Eszter, szerk., a kalendárium tematikájának összeáll.: ANDORKÓ Júlia Eszter, MÁRKÓ László, KOVÁCS Sándor et al. (Kolozsvár: Magyar Unitárius Egyház, 2017), 333–361.

életrajzi [...] és egyéb adatának megbízható lelőhelye.”¹⁸ Tegyük hozzá ehhez, hogy esetünkben a fenti értelemben használt „meghatározó egyházi személyek”, főpapok (püspök, esperesek) száma ugyan egészen csekély, éppen ezért az unitárius egyház sajátos helyzetéből következően számára valamennyi lelkésze meghatározó fontossággal bíró személy.

Szakkörökben ismeretes, hogy 2018. július 1–5. között Kolozsváron tartotta éves vándorgyűlését és konferenciáját a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE), amelynek keretei között a Sematizmusok, névtárak, archontológiák nevet viselő szekció ugyancsak ülésezett. Utóbbi programjában Lakatos Andor, a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár vezetője tartott előadást *Kalocsai adattárak – a feldolgozás lépései és a módszerek változásai az utóbbi két évtizedben* címmel. A munka eredménye *A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye történeti schematizmusa, 1777–1923* című, hazai viszonylatban mindeddig példa nélkül álló kiadvány lett¹⁹.

Most, hogy lehetőség nyílt *Az Unitárius Anyaszentegyházban hivataloskodó papok és oskola tanítók névtára 1849* címet viselő, Aranyosrákosi Székely Sándor által papírra vetett kéziratos sematizmus közreadására, ennek a felzaklatóan eseménydús időszaknak 170 év elteltével állíthatunk méltó emléket a lelkészi és tanítói kar cím- és névjegyzékének felmutatásával, amely által az abban nevezettek emlékét együtt és külön-külön illendően, híven tudjuk megőrizni emlékeztünkben.

Ha ugyanis ez a névtár²⁰ eljut valamennyi lelkészhez, legalább az 1849-ben aktív papok és tanítók esetében megindulhat az egykori szolgálati helyeik közötti együttműködés az adott egyházközségben, parókián remélhetőleg fennmaradt személyes dokumentumok, életrajzok és szellemi, irodalmi hagyatékok összegyűjtése érdekében. Szerencsés esetben eddig ismeretlen, a közleményekből kiessett, kimosott korabeli történelmi események megismeréséhez, felidezéséhez nyújthat(na) Aranyosrákosi Székely Sándor gyűjtése segédkezet. Több mint száz unitárius szolgálattevőről készülhetne el ihletése nyomán maradandó értékű életrajzi lexikoncikk. Gondoljunk bele: hányan szerepelnek az 1849-esek közül

¹⁸ FAZEKAS Csaba, „A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye történeti schematizmusa, 1777–1923. Szerk.: Lakatos Andor. Kalocsa, Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár, 2002. (A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai, 3.) 486 old.” in *Egyháztörténeti Szemle* 4, 1 (2003): 127.

¹⁹ LAKATOS Andor, szerk., *A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye történeti schematizmusa, 1777–1923*, A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai 3 (Kalocsa: Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár, 2002), 486 pp.

²⁰ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára F 247 3. cs. szám nélkül (palliumban)

abban a kiadványban, amelyet az egyház *Szent szabadság oltalmában. Erdélyi unitáriusok 1848/49-ben* címmel 2000-ben jelentetett meg. S ha ehhez hozzávesszük a kiaknázatlan egyházközségi levéltárakban rejlő lehetőségeket, az egymás kezére dolgozás, kutakodás megteremtődésének alkalmát, a munka hozadéka legalább kettős lehet. Ebből a szempontból is figyelemre méltó az a közelmúltban megjelent két írás, amelyekben az egyházközségi levéltárak védelmét szorgalmazó felhívás, valamint az arra adott válaszként egy sikeres egyházközségi könyvtári és levéltári rendezésről készített beszámoló sarkall(hat)ja a lelkészeket, belső embereket kutatásra, állományellenőrzésre, számbavételre, rendteremtésre.²¹ Bár ez az írás nem a(z ön)reklám helye, magunk is jeleztük néhány alkalommal a levéltári iratok számbavételének szükségességét. Időről időre fontos és értékes egyházi köziratokat bocsátanak árverésekre antikváriumok. (Például Kriza János püspök az egyház esperesének vagy lelkészének írott levele bizony egyházi közirat, nem magánlevél, ahogyan kínálta az árverésre bocsátó, hiába takarták ki az árverési katalógusban közölt hasonmásból annak korabeli iktatószámát, s írta azt a Vadrózsák gyűjtője saját kezével. Az a(u)kción már csak egy eseménysornak a vége, betetőzése a, tételezzük fel, gondatlanságnak.²²)

Visszatérve szorosabban vett témánkra: van néhány említésre érdemes sajátossága a tárgyunkat képező összeírásnak. Nem véletlen, hogy készítője így fogalmazott: „Nagy Méltóságú K[ormány] Biztos Úr! Nagy Méltóságodnak tegnapi tisztelt rendelete következtül az Unitárius Anyaszentegyházban hivataloskodó papok és iskola tanítók névsorát ezennel mély tisztelem mellett beadom.”²³

Mindössze egy nappal azután tette ezt, hogy a rendelkezést vette. Iktatószámra, számmal-betűkkel kiírt keletre nem hivatkozott, csak a névsort kísérő beadványát látta el aláírásával és jelölte meg elkészültének időpontját: „Nagy Méltóságodnak alázatos szolgálja Székely Sándor m[aga] k[ezével] unitárius püspök, Kolozsvárt ápr[ilis] 13.[-á]n 1849.”²⁴

A fraktur iratok palliumának felzetén pedig ez áll: „Nagy Méltóságú Csányi László Kormányi Fő Biztos Úrnak nagy tisztelettel Kolozsvárt”, és egy pecsétgyűrű nyoma. Azt jelenti ez, hogy a püspök feltételezhetően személyesen, vagy bizalmasa által adta át az iratokat Csányi Lászlónak, ill. annak a személynek (Berde

²¹ MOLNÁR B. Lehel, „Ne hagyjuk szó nélkül! Lopják egyházközségeink levéltári és könyvtári anyagát”, *Unitárius Közlöny* 20 (80), 6. sz. (2000): 2–3., és MIKÓ Ferenc, „Nem hagyjuk szó nélkül” *Unitárius Közlöny* 20. (80.) 8. sz. (2000): 13–14.

²² KÁLNOKI Kis Tamás, „Ebek harmincadján egy Kriza-(köz)irat?”, *Unitárius Élet* 61, 3. sz. (2007): 4–7.

²³ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára F 247 3. cs. szám nélkül.

²⁴ Uo.

Mózsa), akit a címzett hivatalában akkor éppen ott talált. Trócsányi Zsolt monumentális anyagmeretet felhalmozó levéltári ismertető leltárában így fogalmazott: „Berde Mózes kormánybiztos (aki korábban a teljhatalmú országos biztos helyetteseként tevékenykedett) Csányi 1849. április 16-án küldte ki.”²⁵

A teljhatalmú erdélyi főkormánybiztos Csányi 1849. március 7-én Kolozsváron kelt levelében tesz említést először Kossuth Lajosnak arról, hogy: „Berde országgyűlési képviselő, volt 3 széki kormánybiztos itt van, őt nem eresztem el, tegnap óta használom őt, nem győzőm a munkát [...]”²⁶

Március 11-én is arról ír, mennyire nélkülözhetetlen számára Berde segítségével: „Kérlek, méltóztassál Berdét nálam hagyni, nélküle lehetetlen győzőm a napról-napra szaporodó munkát, ő most jobbkezem.”²⁷

Április 11-én pedig azt jelenti: „Nincs emberem, kibe bízhatok, holnap Berdét Szebenbe indítom, azt hallom, gyalázatosan gyanúsították Döbröcönbe. Pedig higgyed, hogy ő becsületes és egyetlen ember, kit teljes bizalommal használhatok.”²⁸

Április 14-én az Országos Honvédelmi Bizottmánnyal tudatta: „Szászföldre még a k[ormány]biztos meg nem indíthatám, Berdét küldöm.”²⁹

Április 16-án tudatja Kossuth Lajossal hivatali elfoglaltságának súlyosságát, nehéz terhét: „Ma össze-vissza alakítom körülem a hivatalokat, de a vége mégis az, hogy ha itt vagyok, magam teszem, ha itt nem vagyok – más se teszi. [...] Berdét megindítom holnap – az adó kivetését kötelességül adám.”³⁰

Egy nappal utóbb „Beöthy vesztegleni fog Szebenben, hova már csak elrukolkolom valahára Berdét. Jó ember nem akar odamenni, tolvajt nem akarok én küldeni.”³¹

„Berdét el kölle küldenem Szebenbe.” Ezzel a lakonikus mondattal végződik az a Kolozsvárt, 1849. április 24-én kelt terjedelmes panaszirat, amelyben Csányi kiöntötte lelkét teste fájdalmairól, hivatala vállára nehezedező terheiről.³²

²⁵ TRÓCSÁNYI Zsolt, *Erdélyi kormányhatósági levéltárak* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1973), 608.

²⁶ „Csány levele Kossuth Lajoshoz. Kolozsvár, 1849. március 7.” in *Csány László kormánybiztosi iratai 1848–1849. II.*, sajtó alá rendezte HERMANN Róbert, szerk. MOLNÁR András (Zalaegerszeg: Zala Megyei Levéltár, 1998), 221.

²⁷ „Csány levele Kossuth Lajoshoz. Kolozsvár, 1849. március 11.” in *uo.*, 224.

²⁸ „Csány levele Kossuth Lajoshoz. Kolozsvár, 1849. április 11.” in *uo.*, 255.

²⁹ „Csány jelentései az OHB-hoz.” in *uo.*, 265.

³⁰ „Csány levele Kossuth Lajoshoz. Kolozsvár, 1849. április 16.” in *uo.*, 269.

³¹ „Csány 1849. április 17-én, Kolozsváron kelt levele Kossuth Lajoshoz.” in *uo.*, 274.

³² „Csány 1849. április 24-én, Kolozsváron kelt levele Kossuth Lajoshoz.” in *uo.*, 289.

Az idézetek meggyőző erővel bizonyítják, hogy az Aranyosrákosi Székely Sándor-féle névtár elkészültének és átadásának idején Berde Mózsza, mint Csány megbízottja, Kolozsváron tartózkodott, helyette ő intézkedett, ő vette kézhez a jegyzéket. Más lehetőség nem kínálkozik annak magyarázatára, hogy miként került Berde Mózes kormánybiztosi iratai közé a jegyzék.

Tisztázandó lenne még, hogy a „Nagy Méltóságodnak tegnapi tisztelt rendelete” kit, kiket mire kötelezett, ki (az irat Csánynak van címezve!), mikor, milyen formában adta ki a rendeletet, hogy az unitárius püspök 24 óra leforgása alatt eleget tett a rendelkezésnek. A helyzet ugyanis az, hogy a rendeletet magát, ill. annak tartalmát egyelőre nem ismerjük. Csány László erdélyi (fő)kormánybiztosságának területén magától értetődően, de Berde Mózes szűkebb körzetében vagy annak szomszédságában (szebeni kormánybiztosság) is éltek római katolikusok, görögkatolikusok (unitusok), görögkeleti románok (ortodoxok), szász és magyar evangélikusok, reformátusok, unitáriusok, zsidók, szombatosok. Ezért furcsa, hogy az unitárius cím- és névtáron kívül más egyházak papjainak és tanítóinak névjegyzéke nem került elő a Berde-regisztratúrából, kormánybiztosi levéltárából, holott az teljesnek mondható.³³ S úgy tűnik, hogy Csány László 1848–1849-es kormánybiztosi iratainak forráspublikációi sem utalnak ilyen kéziratok, nyomtatványok létezésére. De még arra sem, hogy az erdélyi egyházaktól kért(ek) volna hasonlókat. Bár nem zárható ki, de bibliográfiai adatokkal hitelt érdemlően nem is bizonyítható, hogy Csány rendelkezésére álltak volna kinyomtatott vagy más formában közkézen forgó egyházi név- és címtárak. A Csány-féle kormánybiztosi iratokat két vaskos kötetben, 432+399, összesen 831 oldal terjedelemben közreadó, rendkívüli alaposágáról és tájékozottságáról ismert Hermann Róbert történész még ehhez is hozzátette: „A legnagyobb hiányt az a 771 iktatószámból álló leveleskönyv képezi, amelyik Csány országos biztosi működése során keletkezett leveleinek, rendeleteinek, kiáltványainak másolatait tartalmazza. [...] Így kötetünk a teljes 1848/49-es Csány-irathagyatéknek jó esetben egyharmadát, rosszabb esetben egynegyedét vagy egyötödét tartalmazza.”³⁴ Ezért aztán azt állítani, hogy a rendelkezés, amelyre Aranyosrákosi Székely Sán-

³³ TRÓCSÁNYI, *Erdélyi kormányhatósági...*, 610.

³⁴ HERMANN Róbert, sajtó alá rendezte, *Csány László kormánybiztos iratai 1848-1849. I* (Zalaegerszeg: Zala Megyei Levéltár, 1998), 13.; Katona Tamás szerint: „Csány erdélyi főkormánybiztosi iratai jelenleg [...] a Román Tudományos Akadémia kolozsvári fiókjának levéltárában vannak. (Egy részük Bukarestből került vissza, más részük Aradról.)” KATONA Tamás, „Csány László erdélyi főkormánybiztos (1849. január – 1849. május)” in *Kossuth kormánybiztosa. Csány László 1790-1849*, szerk. MOLNÁR András, Zalai Gyűjtemény 30 (Zalaegerszeg: Zala Megyei Levéltár, 1990), 222.

dor püspök reagált, Erdély valamennyi egyházára egyformán vonatkozott, biztonságga nem lehet, de az ellenkezőjét sem. Mégis azt feltételezzük, hogy az unitárius lelkészek és tanítók összeírásához Berde Mózesnek köze lehetett, volt.

**Az Unitárius Anyaszentegyházban hivataloskodó
papak és iskola tanítók névtára
1849³⁵**

[Püspök: Székely Sándor, Aranyosrákosi]³⁶

I. Kolozsdobokai e. [gyház] kerületben:

1. Kolozsvárt

papak [a továbbiakban: p.]: Kriza János, Nagy Sándor segéd. [segédpap]
iskola tanítók [a továbbiakban: t.]: Máthé András, leányok tanítója

2. A. [Alsó] és F. [Felső] Szováthon

[p.:] Molnár Miklós

[t.:] Tóth Ferenc

3. Kidében

[p.:] Molnos István

[t.:] a pap tanít, mester nincs

4. Kolo[z]son

[p.:] Bartók Sámuel

[t.:] Darkó Jó[z]sef

³⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára F 247 3. cs. szám nélkül (palliumban)

³⁶ Az Aranyosrákosi Székely Sándor által összeállított névtár családneveinek (vezetéknév) írásmódján nem változtattam. A keresztnéveket pedig csak szükség szerint egészítettem ki (Jó[z]sef, [Z]sigmond), vagy a mai írásmódhoz igazítottam, pl. Ferentz = Ferenc, Lórintz = Lőrinc, Abel = Ábel. Ugyanígy és ugyanezért javítottam a Nints szót Nincstre, az Enlakát Énlakára. Nem javítottam viszont a Danit Dánielre, a Samut Sámuelre, mert ezeket a neveket ma is használják ilyen alakban, formában. A [p.] a papot jelenti, a [t.] pedig a tanítót. Az id. vagy ifj. jelzőket előlről minden esetben hátravettem. A korjelzők (id., ifj.) mindenkor kisbetűvel követik a nevet.

Nem változtattam a településnevek írásmódján sem (úgy maradtak, ahogy azokat az összeállítást készítő püspök ismerte, használta), amelyek időről időre kis mértékben változ(hat)tak, ezért szögletes zárójelek között csak kiegészítettem őket, ahol annak szükségét éreztem.

Aranyosrákosi Székely Sándor magát nem vette fel a névtárba, tekintettel arra, hogy egyházi méltóságánál fogva aláírója (készítője, kibocsátója) volt a dokumentumnak. Közreadó azonban úgy ítélte meg, hogy a névtár első helye őt illeti meg. Ezért [] zárójelben ott tünteti fel a püspök nevét.

II. Tordaaranyos körben

1. Ó Tordán
[p.:] Albert János, ifj.
[t.:] Aradi Samu, leány tanító	10. Singfalván
[p.:] Fodor [Z]sigmond
[t.:] Csoma András
2. Thoroczkon
[p.:] Sárdi Samu
[t.:] Györfi Jó[z]sef és Szabó Áron,
leány tanító	11. Szent Mihály falván
[p.:] Pap Sándor
[t.:] Szöcs Mihály
3. Abrudbányán
[p.:] Füzi Ferenc
[t.:] Sándor Jó[z]sef	12. Mészkőn
[p.:] Bíró András
[t.:] Ambrus Pál
4. Bágyonban
[p.:] Ferentzi Máté
[t.:] Ádám István	13. Csegezben
[p.:] Bomhér Sándor
[t.:] Székely Károly
5. Kövenden
[p.:] Kozma Gergely
[t.:] Orbók Ferenc	14. A. [Alsó] Jára /:elpusztult:/
[p.:] Pálfi Jó[z]sef, /:megöletett:/, tehát
nincs
[t.:] Sándor Pál /: vándorol:/
6. Th. [Torockó] Szent Györgyön
[p.:] Gál István
[t.:] Báló Samu	15. Túrban
[p.:] Imecs Elek
[t.:] Nincs – a pap tanít.
7. Ar. [Aranyos] Rákoson
[p.:] Bihari Samu
[t.:] Csegezi László	16. Szinden
[p.:] Marosi Jó[z]sef
[t.:] Fodor Samu
8. Verespatakon
[p.:] Füzi Sándor
[t.:] Lőrintzi Lajos	17. Komjátszegen
[p.:] Szegedi István
[t.:] Nincs – a pap tanít.
9. Várfalván
[p.:] Koronka Antal
[t.:] Csiki Sámuel	

III. Keresztúrfiúszéki kör

1. Szentmihályon
[p.:] Gál Ábel
[t.:] Fekete István	10. N [Nagy] Kadácson
[p.:] Ürmösi Samu
[t.:] Téth [?] János
2. Ravában
[p.:] Árkosi Dénes
[t.:] Katona Mihály	11. Korondon
[p.:] Kováts Ferenc
[t.:] meghalt, most betöltendő.
3. Énlakán
[p.:] Vas Pál
[t.:] Dimény Dani	12. Tordátfalva
[p.:] Ürmösi Jó[z]sef
[t.:] Dersi Jó[z]sef
4. Martonosban
[p.:] Csegezi László
[t.:] Küs Mózes	13. Medeséren
[p.:] Szentmártoni Samu
[t.:] meghalt, most betöltendő.
5. Bözödön
[p.:] Árkosi Mihály
[t.:] Ütő Dani	14. Sz [Székely] Keresztúron
[p.:] Péterfi Sándor
[t.:] egy deák az ottani gimnásiumból.
6. Szent Ábrahámon
[p.:] Nagy Ferenc
[t.:] Gábor András	15. Csehédalfván
[p.:] Szabó Pál
[t.:] Bruk [Brók] [Z]sigmond
7. Kis Solymoson
[p.:] Barabás János
[t.:] Török Jó[z]sef	16. Tarcsafalván
[p.:] Bartha György
[t.:] Márkos Mózes
8. Új Székelen
[p.:] Rafaj Dani
[t.:] Mihály Dávid	17. M [Magyar] [Z]sákodon
[p.:] Kovács Mihály
[t.:] Tordátfalvi György
9. A [Alsó] Siménfalván
[p.:] Simén János
[t.:] Kozma Elek	18. Sárd /: elpusztítat[ott] :/
[p.:] Kovács Mihály
[t.:] Nincs – a pap tanít.

<p>19. Firtos Váralyán
[p.:] Nagy György
[t.:] Nincs – a pap tanít.</p>	<p>25. B [Bözöd] Újfaluban
[p.:] Nincs pap, csak Lévíta
[t.:] Czirják Pál</p>
<p>20. N. [Nagy] és K [Kis] Kedében
[p.:] Péterfi Miklós
[t.:] Nincs – a pap tanít.</p>	<p>26. Bordoson
[p.:] Ürmösi Sándor
[t.:] Nincs – a pap taint.</p>
<p>21. Fiádfalván
[p.:] Gvidó János
[t.:] Jakab János</p>	<p>27. Pipén
[p.:] Vitalis Mihály
[t.:] Orbán Mihály organista tanító</p>
<p>22. Csekefalván
[p.:] Kozma Lőrinc
[t.:] Nincs – a pap taint.</p>	<p>28. A [Alsó]Boldogasszonyfalván
[p.:] László Elek
[t.:] Nincs – bétöltendő.</p>
<p>23. Gagyban
[p.:] Árkosi Jó[z]sef
[t.:] Nincs – a pap tanít.</p>	<p>29. Szent Miklóson
[p.:] Elekes György
[t.:] Nincs – a pap tanít.</p>
<p>24. B [Bözöd] Kőröspatakon
[p.:] Jakab Sándor
[t.:] Nincs – a pap tanít.</p>	<p>30. N [Nagy] Solymoson
[p.:] Gyöngyösi István, id.
[t.:] Nincs – a pap tanít.</p>

IV. Udvarhelyi Kör

<p>1. H [Homoród] Almáson
[p.:] Máté János
[t.:] Varga Ferenc, és egy leánytanító.</p>	<p>4. Der[z]sben
[p.:] Intzefi Jó[z]sef
[t.:] Sófalvi Jó[z]sef</p>
<p>2. Vargyason
[p.:] Gyöngyösi István
[t.:] Lórintzi Mihály és Csép Lajos,
még egy tanító hiányzik.</p>	<p>5. Városfalván
[p.:] Egyed Mózes
[t.:] Darkó Áron</p>
<p>3. Oklánd
[p.:] Egyed Ferenc
[t.:] Kovács János</p>	<p>6. H [Homoród] Szent Pálon
[p.:] Sándor István, ifj.
[t.:] Tóth Ferenc</p>

7. H [Homoród] Karácsonfalván
[p.:] Sándor István, id.
[t.:] Deák I[z]sák	13. Mu[z]snában
[p.:] Hatházi János
[t.:] Nincs – a pap tanít.
8. H [Homoród] Szent Mártonban
[p.:] Cserei Mózes
[t.:] Lőfi Elek	14. Lokodban
[p.:] Máté István
[t.:] Sándor Márton
9. H [Homoród] Jánosfalván
[p.:] Török Péter
[t.:] Dénes István	15. Recsényéden
[p.:] Nagy Mihály
[t.:] Tóth András
10. Kénosban
[p.:] Sándor Ferenc
[t.:] Szabó Mihály	16. H [Homoród] Szent Péteren
[p.:] Cseke István
[t.:] Albert Miklós
11. Gyepesben
[p.:] Barabás Jó[z]sef
[t.:] Kisgyörgy Beniam [Benjamin]	17. H [Homoród] újfaluban
[p.:] Hajós Mihály
[t.:] Kovács István
12. H [Homoród] Abásfalván
[p.:] Török Samu
[t.:] Sándor Lajos	18. H [Homoród] Keményfalván
[p.:] Csiki József
[t.:] Nincs – a pap tanít.

V. Marosi Környék

1. Szent Gerlitzén
[p.:] Farkas György
[t.:] Lőrinczi Elek	4. Szabédon
[p.:] Meghalt, bétöltendő.
[t.:] Kibédi Jó[z]sef
2. Szent Lászlón
[p.:] Albert János
[t.:] Szabó Mihály	5. Cs [Csik] Szent Mártonban
[p.:] Vitalis Ferenc
[t.:] Meghalt, bétöltendő.
3. M [Maros] vásárhelyt és M [Maros]
Szent Királyon
[p.:] Kelemen István
[t.:] Nincs – a pap tanít.	6. Csokfalván
[p.:] Huszár György
[t.:] Székely Miklós

7. Kálban

[p.:] Pápai [Z]sigmond
[t.:] Simó Béni

8. Vadadban

[p.:] Csép Mózes
[t.:] Kisgyörgy Ferenc

9. Iklandon

[p.:] Csipkés Péter
[t.:] Kisgyörgy Samu

10. Szent Háromság

[p.:] Győrfi Sándor, ifj.
[t.:] Nincs – a pap tanít.

11. Kis Anorjában

[p.:] Nincs
[t.:] Gvidó Mózes, Lévíta

12. Iszlóban

[p.:] Hadnagy Pál
[t.:] Nincs – a pap tanít.

13. Nyomáton

[p.:] Bán Gergely
[t.:] Nincs – a pap tanít.

VI. Sepsi és Miklósvár széki Kör

1. Árkoson

[p.:] Kús Mihály
[t.:] Árkosi Mózes

2. Bölönben

[p.:] Máté Sándor
[t.:] Albert Áron

3. S [Sepsi] Szent Királyon

[p.:] Farkas Jó[z]sef
[t.:] Vida Jó[z]sef

4. Kököson

[p.:] Serester Samu
[t.:] Farkas Lajos

5. Laborfalván

[p.:] Bedő Lajos
[t.:] Nagy Samu

6. Kálnokon

[p.:] Boér Mihály
[t.:] Imre István

7. S [Sepsi] Kőrispatakon

[p.:] Péterfi Jó[z]sef
[t.:] Bontza György

8. Kilyénben

[p.:] Bakó György
[t.:] Gvidó János

9. N [Nagy] Ajtán

[p.:] Kriza János, id.
[t.:] Bedő Dénes

VII. Küküllői-Környék

1. D [Dicső] Szent Mártonban
[p.:] Barabás Samu
[t.:] Csegezi Jó[z]sef

2. Dombón
[p.:] Nagy Jó[z]sef
[t.:] Kisgyörgy Jó[z]sef

3. Szent Benedeken
[p.:] Máthé István
[t.:] Bordi Jó[z]sef

4. B [Bethlen] Szent Miklóson
[p.:] Barabás Béni
[t.:] Csip [v. Csép] Mihály

5. Ádámosan
[p.:] Kovács Dávid
[t.:] Ütő Gábor

6. K [Kis] Sároson
[p.:] Zoltán Jó[z]sef
[t.:] Kisgyörgy Jó[z]sef

7. Harangláb
[p.:] Lázár Mózes
[t.:] Sipos Dani

8. Désfalván
[p.:] Egyed János
[t.:] Séra György

9. Teremiben
[p.:] Jánosi Sándor
[t.:] Nincs – a pap tanít.

10. Széplakon
[p.:] Menyhárd Péter
[t.:] Nincs – a pap tanít.

11. Szőkefalván
[p.:] Gábor Mihály
[t.:] Nincs – a pap tanít.

VIII. Felső Fejérmegyei Kör

1. F [Felső] Rákoson
[p.:] Siménfalvi Samu
[t.:] Sárdi Jó[z]sef

2. Hévízen
[p.:] Kovács Mózes
[t.:] Botár Ferenc

3. Ürmösön
[p.:] Gálfi István
[t.:] Sütő Jó[z]sef

4. Datkon
[p.:] Hegyi Pál
[t.:] Marosi [Z]sigmond

5. Alsó Rákoson
[p.:] Kovács István, id.
[t.:] Nincs – a pap tanít.

Az Unitárius anyaszentegyházban
hivatalos Kódi Székelyi eskü,
la tanítás kévtára.

1849.

Az Unitáriusok Anyaszentegyházában hívő
 faloskudó Papok, és Oskolataniók
 Névsora

Eklésziák.	Papok.	Oskolataniók.
I		
<u>Kálisdobokai</u> e. Kényleben		
1. Kálósvar.	Virra István. Nagy Sándor. Segéd.	Márihe Andrá. <u>Leánykötényje</u> .
2. A. F. Szovashon.	Molnár Miklós.	Tóth Ferenc.
3. Kúdeben.	Molnár István.	de Nagy tanis, Mezei Ném.
4. Kálósor.	Darók Sámuel.	(Daróki József.)
II		
<u>Tordaanya, Körben</u>		
1. Ötödön.	Hj. Albert János.	Anadi Sámuel. <u>Leánytanis.</u>
2. Thorocskon.	Sándi Sámuel.	Györgyi József. és Rabó Áron. <u>Leánytanis.</u>
3. Abudányan.	Füri Ferenc.	Sándor József.
4. Bányonban.	Ferenci Mária.	Adám István.
5. Kövenden.	Körma György.	Orbán Ferenc.
6. Th. heuz Gyöngyön.	Pál István.	Bálo Sámuel.
7. A. Daroson.	Bihari Sámuel.	Csengeri Sándor.
8. Vénasparkon.	Füri Sándor.	Sörinti Lajos.
9. Vánfalván.	Köröskő Antal.	Csikó Sámuel.
10. Singsfalván.	Fodor Sigmund.	Csonka Andrá.
11. Szent Mihály falván.	Pap Sándor.	Köcs Mihály.
12. Miskön.	Béri Andrá.	Amberüs Pál.
13. Csegerben.	Bombár Sándor.	Le'kely Károly.
14. A. Tára (elgyűlt).	Pálfi József. (meg) Kálend: / szék Ném.	Sándor Pál. (várandoml.)

Ekleziák.	Papok.	Okhalaranisók.
15. Túrban.	Imecs Elek.	Mérs. — a pap tanár.
16. Seinden.	Manosi Kécsf.	Jador Samu.
17. Konjárhegen.	Szegedi István.	Mérs — a pap tanár.
III		
<u>Vácparfükiki Kör</u>		
1. Kőröskútján.	Jál Abel.	Fekete István.
2. Kárában.	Arkos: Dénes.	Karona Mihály.
3. Entakán.	Vas Jál.	Dimény Dani.
4. Maronozban.	Csegei Lajló.	Vitus Mérés.
5. Bőradón.	Arkos Mihály.	Útó Dani.
6. Reus Abrahamon.	Nagy Ferencz.	Sabor Andráj.
7. Kij Kelymoton.	Sarabai János.	Körök Kécsf.
8. Ujkekelen.	Lafaj Dani.	Mihály David
9. A. Siményfalván.	Simen János.	Közma Elek.
10. N. Kádácson.	Urmási Samu.	Kish János.
11. Kőröndön.	Vörösi Ferencz.	meghalt. nagy leírólendű.
12. Kendarfalván.	Urmási Kécsf.	Deisi Kécsf.
13. Medsereu.	Reus Maroni Samu.	meghalt. nagy leírólendű.
14. S. Kécsfőre.	Deisi Sándor.	egy másik adatai gyengek.
15. Csécsfalván.	Szabó Jál.	Dreik Sigmund.
16. Tarcáfalván.	Sarsha György.	Maitka Mérés.
17. M. Sárkodon.	Vörösi Mihály.	Kendarfalvi György.
18. Sánd. felpusztán.	Vörösi Mihály.	Mérs. — a pap tanár.
19. Fenis Váralján.	Nagy György.	Mérs — a pap tanár.
20. N. K. Kécsfőre.	Deisi Miklós.	Mérs — a pap tanár.
21. Jádófalván.	Szabó János.	Sahab János.
22. Csécsfalván.	Közma Sámuel.	Mérs. — a pap tanár.
23. Zagyban.	Arkos: József	Mérs — a pap tanár.
24. B. Kőröspárolon.	Arkos: József	Mérs — a pap tanár.
25. D. Ujfaluban.	Mérs. Jap. csab. Sándor.	Czirják Jál.
26. D. D. D. D. D.	Urmási Sándor.	Mérs — a pap tanár.
27. Pjén.	Vörösi Mihály.	Orbán Mihály. orgonista

Calicián.	Tajók.	Skolatanítók.
28. A. Dalogafalván.	László Elek.	Múrs - <u>berálcudó.</u>
29. Szent Miklós.	Elekcs György.	Múrs - a pap <u>tanít.</u>
30. N. Kelymaron.	Györgyi János P.	Múrs - a pap <u>tanít.</u>
IV. Udvarhelyi Kör.		
1. H. Almáson.	Mári Simon.	Varga Geront. i. egy <u>leányra</u>
2. Vargason.	Györgyi István	Sörösi Mihály ^{Múrs} <u>ti. Csiz. Lajos</u> meg egy <u>tanító</u> <u>leányra</u>
3. Oklándon.	Egyed Geront.	Nórács Simon
4. Derisben.	Sikelyi Károly.	Sofalvi Károly.
5. Varosfalván.	Egyed Mózes.	Dankó Áron.
6. H. Kertfalván.	J. Sándor István.	Tóth Geront.
7. H. Kányafalván.	S. Sándor István.	Dék H. Elek.
8. H. Kertfalván.	Cseri Mózes.	László Elek.
9. H. Felsőfalván.	Tóth Péter.	Csinos István.
10. Kertfalván.	Sándor Geront.	Szabó Mihály
11. Gyepesben.	Darabás Károly.	Műgyörgy <u>Demján.</u>
12. H. Alsófalván.	Tóth János.	Sándor Lajos.
13. Munkácsban.	Haskari János.	Múrs - a pap <u>tanít.</u>
14. Szabadban.	Mári István.	Sándor Márton.
15. Recsenyeden.	Nagy Mihály.	Tóth Andrács
16. H. Kertfalván.	Csikó György.	Alker Mihály.
17. H. Kertfalván.	Hajós Mihály.	Nórács István.
18. H. Kertfalván.	Csikó Károly.	Múrs - a pap <u>tanít.</u>
V. Marosi Környék.		
1. Kertfalván.	Tóth György.	Sörösi Elek.
2. Kertfalván.	Alker János.	Szabó Mihály.
3. Marosfalván. M. Kertfalván.	Kölcsei István.	Múrs - a pap <u>tanít.</u>
4. Kertfalván.	Meghalt <u>berálcudó.</u>	Kölcsei Károly.
5. Cs. Kertfalván.	Vizsnyó Geront.	Meghalt <u>berálcudó.</u>
6. Kertfalván.	Hajós György	Kölcsei Mihály.